

**Kampen for alminnelig stemmerett
og politisk deltaking av kvinner
i Nannestad før 1913**

OG

**Fra kvinnerettsspirer via
Nannestad Kvindesagsforening
og stemmerett til
Nannestad Sanitetsforening**

*Skrevet av Haagen Skjennum,
Lina Nordbys oldebarn.*

Januar og april 2013

Kampen for alminnelig stemmerett og politisk deltaking av kvinner i Nannestad før 1913

Lina Nordby, født Nielsen, var født på Asak i Sørumsund i 1847, som nummer 9 i en søskenflokk på 12. Faren, Anders Nielsen var den andre ordføreren i Sørumsund etter at formannskapslovene kom. Bl.a. var han meget opptatt av at kommunikasjonene måtte bedres mellom bygdene og byen, og var engasjert i fellesfløtingen i Glomma. Og ikke minst så var spørsmålet om Norges forhold til verden omkring oss hele tiden på dagsorden på 1800-tallet. Samfunnsspørsmål var en helt naturlig del av hverdagen i ungflokken på Asak ved siden av den daglige føda.

Et annet særpreg var suget etter ny kunnskap. Et tredje av familiens særpreg var at de var alle svært musikalske og hadde en velutviklet humoristisk sans og tydelige teatraliske evner. F.eks. var en yngre bror fiolinist, og en yngre søster utdannet pianist, var pianolærer og amatørrevyvespiller i Oslo, i hovedsak med egne tekster (standupkomiker?).

(Google: Adolf H. Braanaas: Optegnelser angaaende en bondeslegt paa Romerike.)

Muntlig overlevering sier at Lina og ordensmannen, den jordnære og faglig dyktige bonden Halvor Nordby fra nordgarn Nordby i Nannestad traff hverandre første gang i et selskap i søgarn Nordby. Lina og Halvor Nordby giftet seg i 1872. Da har jeg også sagt noe om bredden som foreldrene møtte barneflokkene som etter hvert kom til: Humor, kunnskapsstimulans, samfunnsengasjement, realisme, arbeidsomhet og ikke minst orden. I dag ville vi sagt at det ble match, også med det utgangspunkt at motsetninger også tiltrekker hverandre. Bestemor skriver rett ut at Halvor var bekymret for at kunnskap i sin alminnelighet og sangen i særdeleshet, skulle trekke døtrene bort fra arbeidet på garden.

Lina var svært interessert i politikk og samfunnsforhold, og fikk tidlig forståelse for at det som skjedde utenom hjemmet og den helt nære familie-kretsen i sterk grad var med på å lage rammene for enkeltmenneskene. I tillegg var hun var hun glødende opptatt av at veien for å komme videre gikk via kunnskap og læring, noe hun målbar med tydelighet.

Valg.

Ved valget i 1907 valgte de en annen strategi: Da stilte de egen liste, men ikke en ren kvinneliste, som inneholdt 6 navn. Det var på denne lista at Lina Nordby ble valgt inn som første kvinne i Nannestad Herredstyre, 60 år gammel, og med Dora Sinding som suppleant.

Ved valget i 1910 ble strategien fra 3 år tidligere gjentatt, bare med den forskjell at Dora Sinding ble medlem av Herredstyret, med Lina Nordbye som suppleant.

Januar 2013. Haagen Skjennum.

(Kilder: Nannestad Bygdebok, bind 4, div. artikler og referater fra Eidsvold Blad 1901-1913, og bestemor Bertha Skjennums notater. Se også Romerikes Blad lørdag 17.1.2013)

Nannestad Kommunestyre 1907-1909, Lina Nordby til høyre på første benk

Fra kvinnerettsspirer via Nannestad Kvindesagsforening og stemmerett til Nannestad Sanitetsforening.

Bertha Skjennum, Lina Nordbys eldste datter, forteller: «I vår oppvekst var det en sokneprest her som het Abraham Borch Stenersen Anderssen. Hans frue var født Myhre. Hun var så forferdelig glad i sang, og da hun fikk greie på at vi søstrene på Nordby sang, ble vi ikke så sjelden budne til prestegården. Gjennom disse besøkene i prestegården ble vi kjent med familien Sinding i Fredrikstad. Fru Sinding var sokneprestens søster, hun ble enke sist på 1890-tallet, solgte huset i Fredrikstad og kjøpte Sole i Nannestad. Hennes døtre **Birgit** (1862) og **Dora** (1868) var litt eldre enn oss».

Da den sentrale Kvinnestemmerettsforeningen sprakk like før hundreårsskiftet på spørsmålet om hvor langt foreningen skulle gå i sine krav, ble «Landskvinnestemmerettsforeningen av 1898» stiftet med Fredrikke Marie Qvam som leder, og kravet var at kvinner skulle ha alminnelig stemmerett som menn. Den samme fru Qvam var også leder i Norske Kvinners Sanitetsforening som var stiftet i 1896. «Alle tråder løper sammen hos fru Qvam», ble et kjent uttrykk, og hun satt som leder i NKS fra 1896 til 1923.

Ei ny tid banket på dørene.

Fru Qvam var nok medvirkende til at Sinding-søstrene og kretsen rundt dem, stiftet **Nannestad Kvindesagsforening** med **Dora Sinding** som formann. Alt tyder på at Dora «vekket» Lina Nordby, fru lensmann Anna Johnsen, og flere andre. I 1904 hadde de fått inn 2 kvinner på de konservatives valgliste i Nannestad hovedsogn, uten å lykkes med å komme inn i Herredstyret på faste plasser.

Da kvinneorganisasjonene samlet 280 000 underskrifter fra kvinner over hele landet som støtte for Unionsoppløsningen i 1905, kan det reises tvil om samtiden (og ettertiden?) fullt ut forsto hvilken effekt dette hadde for kvinnenes egen bevisstgjøring.

Nannestad Kvindesagsforening stilte egen liste i 1907 **Kvindernes liste**. Da valget nærmet seg, arrangerte Nannestad Kvindesaksforening møte for å lære om valg og valgmåter, med daværende ordfører Hans Haga som foredragsholder. Jeg siterer fra referatet i Eidsvold Blad høsten 1907: «Men inden han kom til oppgaven, vilde han, i anledning av at kvinderne nu hadde (delvis) stemmeret og saaledes var kallet til deltagelse i det offentlige liv, uttale, at han ansaa det ikke alene berettiget, men ønskligt og paakrevet, at kvinderne gjør sin innflytelse gjældende særlig ved at sørge for at blive representerede i kommunestyrene. – Naar kvinderne i Nannestad har oppstillet egen liste ved valget der, da var det fullt berettiget og riktigt, og han vilde ønske, at det skritt de her havde taget, maatte faa det forønskede resultat – at faa kvinderne representeret i kommunestyret, de vilde nok her hævde sin plads.» Vi kan neppe anta at ordførerens syn var representativt for alle den tids menn. Kvinnelisten inneholdt både kvinner og menn. Valgresultatet er omtalt tidligere i «Kampen for alminnelig stemmerett».

Fra 1905 og framover til oppløsningen gjorde Nannestad Kvindesagsforening en rekke henvendelser til herredsstyret. De fleste henvendelser gjaldt skolespørsmål, men også f. eks. å gjøre herredsstyret oppmerksom på at det, etter at stemmeretten var innført i herredene,

kunne kvinner velges til domsmenn. En henvendelse fra foreningen i 1912 må kunne sies å være svært offensiv: Til og med forslag til vedtak i herredstyret er klargjort fra Nannestad Kvindesagsforening, men foreningens formann var jo også da medlem av herredstyret!

*«Til Ordfører hr. Johan Holter.
Nannestad.*

Det i Herredstyremøte i Nannestad 24. august d. å. bebudede forslag angående opprettelsen av en fortsettelsesskole i Nannestad, tillater jeg meg herved å oversende Hr. Ordføreren en anmodning om, at det må bli behandlet på neste Herredstyremøte.

Sole, 4. sept. 1912 Ærbødigst Dora Sinding.

Forslag: Herredstyret nedsetter en komité, som skal undersøke, hvorvidt det der på stedet vil være anledning til en fortsettelsesskole, samt utgiftene til lærerlønn, lokaler, ved o.l. Samme komité får også i oppdrag i samråd med skolestyret å utarbeide en plan for skolen. Resultatet av komitéens arbeid forelegges herredstyret snarest mulig.»

Det ble ikke noe vedtak i 1912, men omsider blir et forslag om 6 måneders fortsettelsesskole sendt ut på høring, og sogneprest Grøner sier i april 1913:

«Vedrørende opprettelse av fortsettelsesskole. Sognepresten var bange for at et 6 mdr. kursur blev for lang tid. Det beste var selvfølgelig om hvert kursur kunde holdes i 6 mdr., men spøragsmålet er om folk i sin alminnelighet kan undvære sine barn i den alder saa lang tid».

Det stemningskifte for kvinners rettigheter og for mer og bedre kunnskap til alle, syntes å nå sist fram til de lokalpolitiske miljøer. Mens vi gjerne uttrykker politikk som å ville, er faktisk det motsatte tydelig å se, fra innføringen av parlamentarismen og i stor grad fram mot andre verdenskrig. Det måtte kjempes lenge og utholdende for hver eneste liten barriere som måtte forseres. Det er lett å komme på uttrykket «å spare seg til fant». Når en ser på skattelistene fra den gang, og ser hvor få det egentlig var som tjente penger og betalte skatt, så er også det å forstå.

Da alminnelig stemmerett for kvinner ble enstemmig vedtatt i Stortinget i 1913, var stemmerettsforeningenes opprinnelige oppgave, lik stemmerett for kvinner og menn, løst. Hva nå?

Fredrikke Marie Qvam hadde strategien klar: Hun ville at kvinnene skulle arbeide videre gjennom Norske Kvinners Sanitetsforening. Hun så det som lettere å samle kvinnene i en organisasjon som arbeidet med de oppgaver som kvinner særlig var opptatt av. Da kunne kvinnene bruke energien på «sine» hjertesaker, som tradisjonelt var av humanitær og omsorgsmessig karakter. I de saker hvor kvinner trengte menns medvirkning, kunne de utøve et samlet, organisert press. – Altså forlate politikken når retten til å delta var oppnådd.

Nannestad Kvindesagsforening ble oppløst 21. mars 1914, og samme dato ble Nannestad Sanitetsforening stiftet – slik fru Qvam ønsket.

Kanskje var fru Qvams strategi fram mot 2. verdenskrig rett:

*Kvinnene fikk konsentrere seg om de sakene som opptok dem mest.
Kvinnene slapp å kjempe med mennene om plasser på valglisterne.*

Noen kvinner slapp trolig en debatt i heimen, når de bare skulle på møte i sanitetsforeningen, og ikke ut for å drive med politikk.

Kanskje også fru Qvam hadde observert noen menn, som trengte modningstid?

23.4.2013. Haagen Skjenum, Nannestad Historielag.

(Kilder: EUB 1901-14, RB, Nannestad Kommunes arkiv. Dora Sinding ble syk i 1915 og døde våren 1916, og det finnes ikke (kjent) bilde av henne).